

ความทรงจำที่ดีที่สุดช่วงหนึ่งในชีวิตของผม

ดร.จักรพันธ์ ชัดชุ่มแสง

หลังจากเรียนจบสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาจากเชียงใหม่ ผมไปสอนหนังสือ

อยู่ที่ขอนแก่นได้หนึ่งปี ก่อนตัดสินใจเข้ากรุงมาเรียนปริญญาโท สาขาวิชามานุษยวิทยา ที่ท่าพระจันทร์เมื่อปีการศึกษา 2539 ณ ที่แห่งนี้ชีวิตของคนชายแดนและอาจารย์มหาวิทยาลัยต่างจังหวัดอย่างผมหัวนิตกอยู่ไม่น้อยที่ต้องมาเผชิญชีวิตในเมืองกรุง ตามลำพัง แม้จะถูกมองว่าเรียนจบ “สายตรง” มาจากเชียงใหม่ เช่นเดียวกับเพื่อนร่วมรุ่นอีก 3 คนที่เป็นลูกหม้อของสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา สำนักท่าพระจันทร์ แต่ผมก็ไม่ได้ “รู้สึก” ว่าตัวเองได้เปรียบเพื่อนคนอื่น ๆ ที่ไม่ได้เรียนมาทางนี้เลย เพราะเพื่อนที่มาจากศาสตร์และอาชีพอื่น ต่างพกพาเอาความรู้และประสบการณ์ที่ร่ำเรียนและฝึกฝน ทั้งจากธรรมชาติเองและสถาบันอื่นๆ มาด้วย ผมได้แลกเปลี่ยนและเรียนรู้หลายอย่างกับเพื่อนร่วมรุ่นทั้งเรื่องวิชาการและการใช้ชีวิตในสังคมเมือง ทำให้การเรียนเต็มไปด้วยสีสัน ความกังวลที่ต้องใช้ชีวิตในเมืองหลวงเริ่มหายไปทีละน้อย เริ่มสนุกที่จะเข้าไปค้นคว้าในห้องสมุดของธรรมชาติฯพอๆ กับการสำรวจร้านอาหารเจ้าอร่อยแถวท่าพระจันทร์ จนกลายเป็นความทรงจำที่ดีที่สุดในชีวิตของผม

ผม “รู้สึก” ว่าตัวเองโชคดีมากที่ได้เรียนและพบปะพูดคุยกับอาจารย์หลายท่านที่เคยได้ยินชื่อและเคยอ่านผลงานของท่านตั้งแต่สมัยเรียนอยู่ที่เชียงใหม่และทำงานอยู่ที่ขอนแก่น ไม่ว่าจะเป็นอาจารย์สมิตรี อาจารย์ณัฏวิวรรณ อาจารย์ปรีดตา อาจารย์ธีรยุทธ อาจารย์สมจินตนา อาจารย์พรชัย อาจารย์ปฐมฤกษ์ รวมทั้งอาจารย์เสมอชัย ซึ่งท่านหลังสุดนี่ต่อมาได้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของผมและได้ให้ความเมตตากับผม

มาโดยตลอด แม้กระทั่งตอนที่ผมเรียนปริญญาเอกที่แคนาดาท่านก็ยังให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเขียนวิทยานิพนธ์ นอกจากนี้ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาของธรรมศาสตร์ยังทำให้ผมได้รู้จักกับเพื่อนรุ่นพี่และรุ่นน้องอีกหลายคนที่มาจากหลากหลายสาขาอาชีพและที่ได้กลายเป็นร่วมวิชาชีพในเวลาต่อมา

สิ่งหนึ่งที่ผม “รู้สึก” ได้เมื่อมาเรียนที่นี่คือการไม่เน้นสอนว่าจะทำวิจัยทางมานุษยวิทยาอย่างไรหรือจะลงไปเก็บข้อมูลในพื้นที่อย่างไร แต่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้โน้ตศัพท์หรือทฤษฎีต่างๆ ผมยังจำได้ดีเมื่อคราวที่เรียนกับอาจารย์ธีรยุทธท่านบรรยายเกี่ยวกับสัญวิทยาและสัตวศาสตร์ รวมทั้งมโนทัศน์ของ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ หรือ มิเชล ฟูกูเกต์ ที่ยังไม่แพร่หลายมากนักในเมืองไทยในยุคนั้น หรือแม้แต่ทฤษฎีมานุษยวิทยาคลาสสิกอย่างโครงสร้างนิยมของ โคลด เลวี สโตรสส์ ที่อาจารย์ปริตตาเป็นผู้สอน มีเพียงวิชาเดียวที่ทำให้ผม “รู้สึก” ว่าได้มีโอกาสไปลง “สนาม” ทางมานุษยวิทยาอย่างจริงจังแม้จะเป็นการเก็บข้อมูลในเมืองระยะเวลาสั้นๆ ก็ตาม คือวิชา “พิธีกรรมวิเคราะห์” ที่เรียนกับอาจารย์พรชัย พวกเราต้องไปเฝ้าสังเกตดูความเป็นไปของพิธีกรรมและสัมพันธภาพที่วัดเล่งเน่ยยี่ ส่วนเนื้อหาที่ “รู้สึก” ว่ายากที่สุดสำหรับตัวเองคือมานุษยวิทยากายภาพที่สอนโดยอาจารย์เสมอชัย ที่ว่ายากเพราะมีศัพท์เทคนิคมากและต้องมีการคำนวณด้วย ดังนั้นคะแนนในส่วนนี้เลยออกมาไม่ค่อยดีนักวิชาที่ต้องอ่านบทความภาษาอังกฤษบ่อยที่สุดและมีวิทยากรมาบรรยายคือวิชาของอาจารย์ปริตตา ท่านเป็นคนละเอียดถี่ถ้วนไม่เพียงแต่เรื่องของวิชาการเท่านั้น แม้แต่ภาษาเขียนที่พวกเราใช้ในการเขียนรายงานหรือข้อสอบท่านก็ให้ความสำคัญด้วยอาจารย์ท่านที่ผมเรียนด้วยมากที่สุดคือ อาจารย์สมจินตนา เรียนกับท่านถึงสองวิชา คือ “มานุษยวิทยาจิตวิทยา” และ “วัฒนธรรมเมือง” ถึงแม้ว่าท่านจะไม่ได้อยู่ที่ธรรมศาสตร์จนถึงวันที่ผมเรียนจบและผมไม่มีโอกาสได้กล่าวคำขอบคุณกับท่าน ผมยังระลึกถึงท่านอยู่เสมอ

ตอนเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อทำวิจัยสำหรับวิทยานิพนธ์ ผมเลือกทำวิจัยที่ภูมิลำเนาของตัวเองคืออำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และต้องเดินทางมาที่กรุงเทพฯ เพื่อรายงานความก้าวหน้ากับอาจารย์เสมอชัยเป็นระยะๆ ประโยคหนึ่งที่อาจารย์เสมอชัยมักพูดในตอนที่ผมไปเล่าเรื่องข้อมูลหรือข้อค้นพบจากการลงสนามหรือรายงานความก้าวหน้าของการเขียนวิทยานิพนธ์ให้ท่านฟัง คือ “ให้ข้อมูลเป็นตัวเล่าเรื่อง” คำสอนดังกล่าวทำให้ผมตระหนักว่านักวิจัยที่ดีไม่เพียงแต่มีทักษะในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ได้มากและครบถ้วนที่สุดเท่านั้น หากยังต้องมีความสามารถในการร้อยเรียงและ

นำเสนอข้อมูลให้น่าสนใจด้วย คำสอนของท่านติดตัวผมจนกระทั่งเรียนจบจากธรรมศาสตร์ สืบเนื่องไปจนถึงการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งได้นำคำสอนดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการสอนหนังสือหรือให้คำแนะนำนักศึกษาในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ด้วย ผม “รู้สึก” ซาบซึ้งและขอบคุณอาจารย์เสมอชัยทุกครั้งที่มีนึกถึงเรื่องนี้

ผม “รู้สึก” เสียหายเป็นอย่างยิ่งที่ช่วงที่เรียนอยู่ผมไม่มีโอกาสได้เก็บข้อมูลภาคสนาม ร่วมเดินทาง หรือทำงานร่วมกับอาจารย์สมิตร นักวิชาการไทศึกษา แกวหน้าของเมืองไทย นับเป็นการพลาดโอกาสครั้งสำคัญต่างๆ ที่ตัวเองสนใจทางด้านชาติพันธุ์ศึกษาและในเวลาต่อมานักวิจัยในระดับปริญญาเอกของผมก็เกี่ยวข้อง กับกลุ่มคนไทที่จังหวัดเชียงราย อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเกี่ยวกับคนไทใหญ่ของอาจารย์สมิตรที่ทำร่วมกับอาจารย์เสมอชัยให้โอกาสผมได้ศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทใหญ่ในรัฐฉาน และผมเองก็อาศัยข้อมูลเหล่านั้นเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจคนไทใหญ่ในจังหวัดเชียงรายในเวลาต่อมา

ผม “รู้สึก” ภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้เห็นแหล่งผลิตนักสังคมวิทยาและนักมานุษยวิทยาชั้นนำของไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แห่งนี้มีพัฒนาการต่อเนื่องยาวนานเป็นเวลาถึงห้าทศวรรษ ผมเชื่อว่าผมไม่ได้ “รู้สึก” ตามลำพังว่าจุดยืนทางวิชาการที่ชัดเจนตลอดจนการศึกษาและวิพากษ์สังคม-วัฒนธรรมที่เข้มข้นของสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของสังคมศาสตร์ไทยและให้ “คำตอบ” ต่อคำถามที่เกิดขึ้นท่ามกลางพลวัตของสังคมและความหลากหลายของผู้คนในโลกปัจจุบันและอนาคต